

5. L'vova N.V. Proizvodstvennaya praktika kak sredstvo formirovaniya professional'noj kompetentnosti budushhego yurista [E'lektronnyj resurs] : Dis. ... kand. ped. nauk : 13.00.08 / Nataliya Viktorovna L'vova. – Volgograd : RGB, 2009. – 243 c. – (Iz fondov Rossijskoj Gosudarstvennoj Biblioteki).
6. Romanov V.V. Yuridicheskaya psixologiya [Tekst] / Vladimir Vladimirovich Romanov. – M. : Yurist, 2000. – 488 s.
7. Smul'son M.L., Nazar M.M. Mudrist' jak psiholohichny fenomen : [Elektronnyj resurs] / Maryna Lazarivna Smul'son, Maksym Mykolajovyč Nazar, Natalija Mykolajivna Mechtichanova. – irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?...
8. Smul'son M.L. Proektuvannia dystancijnyh rozvyval'nyh seredovyšč [Elektronnyj resurs] / Maryna Lazarivna Smul'son. – psytir.org.ua/index.php/technology.../22/6

Ivashkevych I.V. The peculiarities of the legal activity and the structure of the professional competence of the lawyer. The article deals with a theoretical analysis of scientific literature; the main characteristics of the legal activity were summarized. The peculiarities of the legal activity of the lawyer were determined.

It was proposed the author's definition of a professional competence of a lawyer, the structure of his/her professional competence was determined. It was shown that the professional competence of a future lawyer is a personal individual quality that was consisted of structural components, which in turn contained components that, taken together, defined a psychological category that somehow determined the development of the professional competence of a lawyer. It was indicated that the lawyer's professional competence was consisted of the following components: 1) a motivational target component; 2) a cognitive component; 3) a social component; 4) axiological component; 5) auto-psychological component.

The author of the article describes the structure of a motivational target component of the professional competence of a specialist of legal scope, which includes: a motivation to perform legal activities; a motivation to succeed; the ability to set goals and to achieve them; professional self-determination, which is the criterion for successful realization of the professional activity; professional orientation as a psychological orientation of students performing professional activities, including contextual and motivational sides; professional readiness of students as a condition characterized by scientific, theoretical, psychological, legal and also by physical readiness.

It was determined that a cognitive component of the professional competence of a specialist of legal sphere of the activity involved the development of knowledge, abilities and skills of the person, significant professional experience, and also highlighted the development of the ability to use these knowledge and skills, frames of the professional experience in practice.

It was noted that the structure of social component of the professional competence of the lawyer consisted of communicative competence, emotional and expressive peculiarities of the person and the characteristics of motor-volitional sphere of a specialist. In the article it was determined that basic substructural elements of auto-psychological component of the professional competence of the lawyer were: a professional self-determination and self-actualization of a lawyer, which in general could be described as a long process of person's attitude to his/her profession and to himself/herself as a (potential or real) subject of the professional activity or professionalism in a whole.

Key words: the professional competence, a motivational target component, a cognitive component, a social component, axiological component, auto-psychological component.

УДК 159.923.32

Казібекова В.Ф.

ДИНАМІКА ЦІННОСТІ МАТЕРИНСТВА У ЖІНОК

Казібекова В.Ф. Динаміка цінності материнства у жінок. У статті викладені результати дослідження динаміки цінності материнства у студенток, вагітних жінок, які очікують на первістка, та жінок-матерів. Визначено, що зростає усвідомлення змісту ролі і функ-

цій матері, а також цінності материнства для жінки від першої (студентки) до третьої (жінки-мама) групи. З'ясовано, що спостерігається зміщення акценту значущості з професійної реалізації (у студенток) на індивідуально-особистісну реалізацію (у жінок-матерів). Доведено, що всі цінності, установки і реакції, які стосуються виховання дитини, забезпечення надійних і сприятливих для її розвитку умов, сприймаються як більш важливі і оцінюються вище жінками-матерями.

Ключові слова: цінність, материнство, динаміка, напрями дослідження материнства, усвідомлення материнства.

Казобекова В.Ф. Динаміка цінности материнства у женщин. В статті изложены результаты исследования динамики ценности материнства у студенток, беременных женщин, ожидающих первенца, и женщин-матерей. Определено, что возрастает осознание содержания роли и функций матери, а также ценности материнства для женщины от первой(студентки) к третьей (женщины-мамы) группе. Выяснено, что наблюдается смещение акцента значимости с профессиональной реализации (у студенток) на индивидуально-личностную реализацию (у женщин-матерей). Доказано, что все ценности, установки и реакции, касающиеся воспитания ребёнка, обеспечения надёжных и благоприятных для его развития условий, воспринимаются как более важные и оцениваются выше женщинами-матерями.

Ключевые слова: ценность, материнство, динамика, направления исследования материнства, осознание материнства.

Вступ. В сучасному суспільстві, з його динамічністю, інформаційним навантаженням, з появою феміністичного руху, все більше зростає інтерес жінок до можливостей самореалізації поза сім'єю. Материнство – одна з соціальних ролей жінки, тому, якщо потреба бути матір'ю і закладена біологічно, все ж таки суспільні норми і цінності значно впливають на її зміст та вияви в свідомості кожної окремої жінки.

Вихідні передумови. Традиційно в західній психології материнство розглядали в межах двох напрямів: в психології особистості при вивченні ролі матері в утворенні ранніх особистісних структур (З.Фрейд, К.Хорні, Е.Еріксон, К.Роджерс та ін.) і в дитячій психології та психіатрії у практичних дослідженнях порушень психічного розвитку (А.Фрейд, Г.Т. Хоментаскас, Д.Віннікот, М.Маллер та ін.) [4; 8; 9].

Вітчизняні дослідники більш менш ґрунтовно дослідили материнське ставлення, позицію батьків, дитячо-батьківські взаємовідносини (В.Гарбузов, А.Варга, О.Баженова, Н. Кодацька) [1; 3; 5], а також формування готовності до материнства й батьківства у юнацтва в ході соціалізації (Г.Філіпова, В.Бойко, В.Брутман, С.Мещерякова, Л.Шнейдер та ін.) [2; 6; 7].

В сучасній психології особистості і психотерапевтично орієнтованих працях материнство вивчається в аспекті задоволеності жінки своєю материнською роллю як стадія особистісної і статевої ідентифікації [2; 3; 10]. У всіх цих випадках виділяються окремі сторони материнства або окремі його функції.

Таким чином, огляд сучасного стану досліджень в області психології материнства дозволяє зробити висновок, що існує цілий ряд напрямів вивчення даного явища. Широта напрямів досліджень (медичні, етологічні, фізіологічні, культурно-історичні, соціологічні, психологічні, серед яких – психоаналітичні, психотерапевтичні, особистісно орієнтовані, порівняльно-психологічні, психо-

лого-педагогічні і т. ін.) і аспектів материнства говорять про великий інтерес дослідників до цієї теми в сучасній науці і практиці. Але в реальності психологічна робота з матерями і вагітними (і їх сім'ями) частіше за все обмежується опрацюванням загальнопсихологічних проблем або психолого-педагогічною практикою підготовки до пологів. Отже, нагальною є потреба професійного і відповідального підходу до цієї теми і визнання її самостійною галуззю психології як в практичному, так і в теоретичному плані.

Мета статті – викласти результати дослідження динаміки цінності материнства у жінок до та після народження дитини.

Виклад методики і результатів досліджень. В емпіричному дослідженні вибірку склали 60 осіб жіночої статі віком від 17 до 30 років, поділені на три групи. Перша група сформована із 20 студенток різних факультетів Херсонського державного університету віком 19-21 рік. Другу групу склали 20 вагітних жінок віком 17-28 років, які очікували на першу дитину і стояли на обліку при жіночій консультації Таврійського мікрорайону м. Херсона. До третьої групи увійшли 20 жінок віком 18-30 років, що вже мають дитину, вік дітей – до 2 років. Цю групу склали частково жінки з Обласного соціального центру матері та дитини (10 осіб), частково жінки, які разом з дитиною відвідували дитячу поліклініку Таврійського мікрорайону (також 10 осіб).

Були використані наступні психодіагностичні методики: опитувальник PARI для вимірювання батьківських (перш за все материнських) установок і реакцій; методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича для визначення структури цінностей жінок; анкета «Сім'я чи кар'єра?» для з'ясування пріоритету родини або кар'єри для досліджуваних жінок.

Дослідження кожної респондентки проводилося індивідуально.

Для зручності порівняльного аналізу результатів вивчення материнських установок і реакцій за опитувальником PARI в усіх трьох групах респонденток ми узагальнили групові показники за кожною шкалою. Узагальнені дані наводимо в таблиці 1.

Як видно з таблиці 1, простежуються певні тенденції динаміки материнських установок і реакцій у досліджених жінок.

Ставлення до сімейної ролі в усіх респонденток позитивне: їх загалом задовольняє (або вони вважають, що в майбутньому задовольнить) турбота про власну родину; вони згодні жертвувати певними своїми інтересами заради дитини і чоловіка; негативно спирають будь-які конфлікти й непорозуміння в сім'ї; схвалюють високий авторитет і домінування матері (батьків) у родинному вихованні; але найвищий загальногруповий показник виявився у жінок-матерів. На нашу думку, це пов'язане з тим, що в цій групі досліджуваних вже існують певні умови для реалізації материнства.

Серед варіантів стратегії стосунків з дитиною майже всі опитані жінки і дівчата впевнено віддали перевагу оптимальному емоційному контакту, який передбачає стимулювання словесних реакцій дітей, партнерські стосунки з дітьми, створення умов для розвитку їхньої активності, стосунки «на рівних» тощо. І знову найвищий узагальнений показник спостерігаємо в групі жінок-матерів.

**Узагальнені результати дослідження материнських установок
за опитувальником PARI**

№	Найменування шкал	Усереднені значення (при min=5 балів; max=20 балів)		
		I гр (студенти)	II гр (вагітні)	III гр (матері)
1.	Вербалізація	17,85	17,9	18
2.	Надмірна турбота за дитину	9,8	12,4	14,95
3.	Залежність від родини	10,6	13,3	16,05
4.	Пригнічення волі дитини	11,95	14	16,25
5.	Самопожертва	12,25	14,9	17,5
6.	Страх образити	14,65	16,32	18
7.	Сімейні конфлікти	13,45	15,12	16,8
8.	Надмірна суворість	10,4	11,6	12,7
9.	Роздратованість на дитину	10,1	10,9	11,65
10.	Виключення позасімейних впливів	10,45	13	15,2
11.	Надавторитет батьків	14,85	16,7	18,5
12.	Пригнічення агресивності	10,6	12,2	13,8
13.	Незадоволеність роллю домогосподарки	10,7	10,67	10,65
14.	Партнерські стосунки з дитиною	13,95	15,1	16,65
15.	Розвиток активності дитини	13,35	14,9	16,45
16.	Ухиляння від контакту	10,6	11,4	12,6
17.	Байдужість чоловіка до виховання	12,15	12,85	13,7
18.	Пригнічення сексуальності	8,65	9,8	10,9
19.	Домінування матері	10,4	12,8	15,25
20.	Надмірне втручання у світ дитини	8,55	11,25	13,95
21.	Урівнення стосунків з дитиною	15,05	16	17,25
22.	Прагнення прискорити розвиток дитини	12,65	14,62	16,6
23.	Несамостійність матері	15,05	15,28	15,5
	Ставлення до сімейної ролі	12,5	14	15,5
	Ставлення до дитини:			
	I. Оптимальний емоційний контакт	15,05	16	16,99
	II. Надмірна емоційна дистанція	10,33	11,3	10,2
	III. Надмірна концентрація на дитині	11,04	13	14,96

Прагнення пригнічувати прояви сексуальності дитини, втручання в її дитячий світ, бажання нав'язувати навіть власним дітям свої смаки, думки, погляди найменш виявлене у опитаних студенток.

Зазначимо, що найбільший узагальнений показник за фактором «надмірна емоційна дистанція з дитиною» виявився в групі вагітних жінок. Ми вважаємо, що це можна пояснити особливим станом, в якому можуть перебувати окремі жінки в період вагітності.

Також бачимо, що найвища готовність до самопожертви заради дитини, страх образити дитину, бажання бути авторитетними, прагнення партнерських

стосунків з дитиною притаманні жінкам-матерям, які вже народили і виховують дітей. Адже, вони вже отримали можливість усвідомити роль матері.

Таким чином, маємо підстави констатувати зростання усвідомлення змісту ролі і функцій матері, а також цінності материнства для жінки від першої (студентки) до третьої (жінки-мами) групи.

За методикою вивчення структури ціннісних орієнтацій респонденток ми також аналізували спочатку індивідуальні ранжирування, потім визначали усереднені по групі рейтингові значення кожної цінності. Для наочності сприйняття узагальнені дані розподілу термінальних цінностей ми навели в таблиці 2.

Ми розглядали в якості пріоритетних ті цінності, які посіли перші п'ять шаблін. Причому в даній методиці чим меншим є узагальнений рейтинговий показник, тим важливіша дана цінність для досліджуваних.

Отже, як бачимо з таблиці 2, пріоритетними термінальними цінностями в групі студенток є здоров'я (3,44); любов (4,56); активне дієве життя (6,62); впевненість у собі (7,19); цікава робота (8,44). Лише на шостій шаблінці обране щасливе сімейне життя і материнство; далі йдуть матеріально забезпечене життя та свобода у вчинках і діях.

Серед пріоритетних термінальних цінностей в групі вагітних жінок такі: здоров'я (2,5); любов (4); материнство (5,7); матеріально забезпечене життя (6,13); мир і спокій в країні (7,2). Шосту і сьому шаблінки посіли активне дієве життя і впевненість у собі.

Жінки-матері пріоритетними обрали: здоров'я (1,85); материнство (2,9); любов (3,1); матеріально забезпечене життя (5,9); мир і спокій в країні (7,1). На шостій і сьомій позиціях обрані цікава робота і впевненість у собі.

Порівняльний аналіз усереднених рейтингових значень пріоритетних термінальних цінностей в усіх трьох групах свідчить: всі опитані дівчата й жінки найважливішою цінністю визнали здоров'я, яке посіло першу шаблину, але найвищий рейтинг воно має в групі жінок-мам.

Материнство є пріоритетним тільки для вагітних жінок і матерів, але у жінок, що вже народили і виховують дитину, материнство посіло другу шаблину (після здоров'я), за ним в третій позиції слідує любов; а у вагітних жінок материнство на третій шабліні (після здоров'я і любові). У студенток любов також посіла другу шаблину, але материнство взагалі до пріоритетних цінностей не входить.

На відміну від студенток, для вагітних і матерів доволі важливими є матеріальна забезпеченість та збереження миру і злагоди в країні і в світі – дані цінності посіли в цих обох групах четверту і п'яту позиції, причому рейтингове значення матеріального статку вище у матерів, ніж у вагітних жінок. На нашу думку, це пояснюється тим, що жінки, які виховують дитину, мають забезпечувати їй не лише любов'ю і турботою, але і матеріально.

До пріоритетних цінностей студенток дані цінності знов не ввійшли. Більш важливі для них впевненість у собі й можливість отримати цікаву роботу, адже вони стоять на порозі отримання диплому і початку активної професійної діяльності.

Розподіл термінальних цінностей

Термінальні цінності	Усереднені рейтингові значення		
	I гр. (студенти)	II гр. (вагітні)	III гр. (матері)
Впевненість у собі	7,19	7,6	7,85
Активне дієве життя	6,62	7,5	9,5
Життєва мудрість	10,06	9,1	8,95
Здоров'я	3,44	2,5	1,85
Цікава робота	8,44	8,05	7,86
Краса природи і мистецтва	14,75	14,78	14,8
Любов	4,56	4	3,1
Матеріально забезпечене життя	8,56	6,13	5,9
Наявність добрих і вірних друзів	8,94	8,95	11,65
Суспільне визнання	11,81	10,78	10,35
Пізнання	10,38	11,06	11,7
Продуктивне життя	9,06	10,12	11
Розвиток (робота над собою)	9,81	10,06	13,2
Розваги	14,94	11,44	8,05
Свобода вчинків і дій	8,62	11,75	10,9
Щасливе сімейне життя (материнство)	8,47	5,7	2,9
Щастя інших (мир в країні)	14,19	7,2	7,1
Творчість	12,69	11,39	12,5

Таким чином, спостерігається зміщення фокусу значущості з професійної реалізації (у студенток) на індивідуально-особистісну реалізацію (у жінок-матерів).

В таблиці 3 наведені результати ранжирування респондентами інструментальних цінностей.

Бачимо з таблиці, що пріоритетними інструментальними цінностями для студенток є вихованість (5,88); освіченість (7,06); життєрадісність (7,5); відповідальність (7,56); сміливість у відстоюванні своєї думки (8,125). Далі йдуть самоконтроль і незалежність, здатність діяти самостійно і рішуче.

Серед пріоритетних інструментальних цінностей в групі вагітних жінок такі: відповідальність (5,5); вихованість (5,75); чуйність, турбота (6,68); життєрадісність (7); чесність (7,05). Наступними є самоконтроль і освіченість.

Жінки-матері пріоритетними інструментальними обрали: відповідальність (4,65); вихованість (5,6); чесність (5,8); чуйність, турботу (6,45); самоконтроль (6,55). Наступні дві шаблички посідають життєрадісність, оптимізм і охайність.

Порівняльний аналіз усереднених рейтингових значень пріоритетних інструментальних цінностей в усіх трьох групах свідчить: всі опитані дівчата й жінки серед найважливіших цінностей-засобів визнали відповідальність і вихо-

ваність, які мають допомагати людям досягати своїх життєвих цілей. Але в групі респонденток-матерів рейтингові значення цих цінностей найвищі.

Таблиця 3

Розподіл інструментальних цінностей

Інструментальні цінності	Усереднені рейтингові значення		
	I гр (студенти)	II гр (вагітні)	III гр (матері)
Охайність	9,62	8,15	7,25
Вихованість	5,88	5,75	5,6
Високі запити	10,31	13,26	16,05
Життєрадісність	7,5	7	6,65
Дисциплінованість	10,56	10,45	10,2
Незалежність	9,06	10,04	10,7
Непримиримість до недоліків у собі і в інших	14,75	12,27	10,6
Освіченість	7,06	7,45	7,85
Відповідальність	7,56	5,5	4,65
Раціоналізм	10,5	9,01	8,6
Самоконтроль	8,25	7,1	6,55
Сміливість у відстоюванні власної думки	8,125	10,4	11,15
Тверда воля	9,31	9,5	9,65
Терпимість до поглядів інших	10,86	10,78	10,7
Широта поглядів	11,37	11,9	12,05
Чесність	9,37	7,05	5,8
Ефективність у справах	12,44	10,15	8,85
Чуйність (турбота)	10,19	6,68	6,45

Доволі значущими для жінок другої і третьої груп є чуйність і чесність, причому рейтинги цих цінностей знову-таки вищі у жінок-матерів.

Опитані студентки вважають, що досягненню мети більше сприяють життєрадісність, оптимізм та сміливість у відстоюванні власних думок. Вагітним жінкам і жінкам, які виховують дитину, досягати мети допомагають чесність, чуйність, увага до інших і самоконтроль.

Отже, виявлена наступна тенденція: студентки в досягненні цілей схильні більше розраховувати на власні можливості і здібності (освіченість, сміливість, здатність захистити свою думку, життєрадісність), а жінки вже усвідомлюють, що не всіх цілей можна досягти самотужки, але часто необхідна допомога інших, тому для них важливіше чесність, чуйність до людей і самоконтроль поведінки.

Аналіз відповідей респонденток на питання анкети «Сім'я (материнство) чи кар'єра?» показав: серед опитаних студенток віддали перевагу кар'єрі 37,5% осіб, вважають більш важливою в житті сім'ю 62,5% осіб. Наведемо приклади аргументації важливості кар'єрного зростання: «...це сприяє особистісному зростанню, розвитку самопізнанню»; «щоб створити міцну сім'ю, необхідні стабільність і матеріальне забезпечення, які можливі завдяки кар'єрі»; «сьогодні для мене важливіше досягнення певних успіхів у професійній діяльності». Студен-

ти майже закінчили здобувати освіту і мають розпочинати власну професійну діяльність, тому кар'єра набуває для них певної ваги і важливості.

Вагітні жінки вже дещо по-іншому оцінюють значення кар'єри і сім'ї (зокрема, материнства): на користь кар'єри висловилися лише 15% опитаних (як правило, це жінки з невеликим терміном вагітності), а більш пріоритетною для решти 85% осіб є сім'я і виховання дитини.

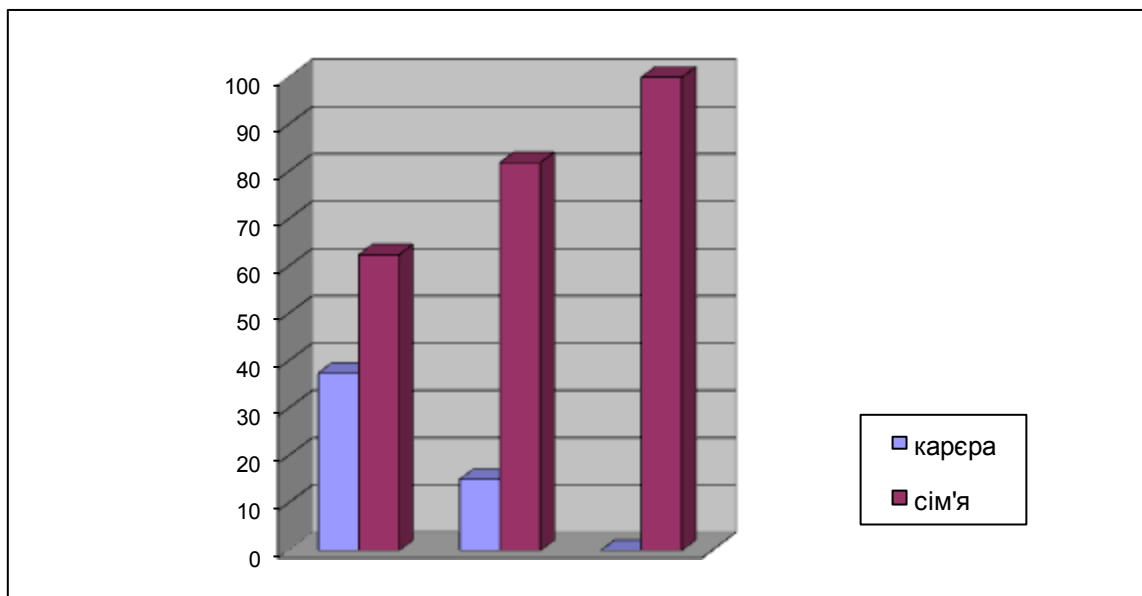

Рис. 1. Динаміка значення кар'єри та сім'ї в групах респонденток

Зазначимо, що жінки-мами одногослосно (100%-ково) віддали перевагу сім'ї та материнству, адже саме виховання дитини в сімейному колі є сьогодні їх важливішою справою.

Для наочності порівняльного аналізу розподілу виборів досліджуваних щодо кар'єри і сім'ї ми наводимо їх графічне зображення на рисунку 1.

З рисунку 1 чітко видно, як змінюється усвідомлення і зростає цінність материнства і сім'ї у досліджуваних жінок від першої групи (студентки) до третьої (жінки, котрі вже народили і виховують дитину).

Отже, в ході теоретичного і практичного вивчення психологічних особливостей динаміки цінності материнства у жінок ми дійшли наступних висновків:

1. На сьогодні в науці існує цілий ряд напрямів вивчення даного явища. Великий спектр напрямів досліджень (медичні, етологічні, фізіологічні, культурно-історичні, соціологічні, психологічні, серед яких – психоаналітичні, психотерапевтичні, особистісно орієнтовані, порівняльно-психологічні, психолого-педагогічні і т. ін.) і аспектів материнства свідчать про зацікавленість дослідників цією темою в сучасній науці і практиці. Але в реальності психологічна робота з матерями і вагітними жінками (і їх сім'ями) часто обмежується опрацюванням загальнопсихологічних (поверхневих) проблем або психолого-педагогічною практикою підготовки до пологів. Тому доволі необхідним і нагальним є професійний і відповідальний підхід до проблеми підготовки і реалізації материнства у сучасних жінок.

Шлях жінки до материнства довгий і складний. І головні, хто вказує шлях, – своя родина та власна мати. Саме вони у сучасному суспільстві опиня-

ються недостатньо чіткими та надійними. Модель особистості у сучасному суспільстві змінюється стрімко, а нові способи підготовки до сучасного батьківства вимагають певного часу.

2. Сьогодні все частіше батьки, очікуючи народження дитини, не усвідомлюють елементарних особливостей розвитку і своїх власних функцій догляду за немовлям і спілкування з ним. Крім того, зменшення кількості дітей у родині призводить до того, що перший малюк, з яким зустрічається мати, – це її власна дитина. В цих умовах молоді батьки звертаються до пошуку недостатньої інформації. Вони мають вчитися вирішувати проблеми, які ставить перед їх материнством і батьківством сучасне життя, з допомогою професіоналів, а не інтуїтивно.

3. Зростає усвідомлення змісту ролі і функцій матері, а також цінності материнства для жінки від першої (студентки) до третьої (жінки-мами) групи. На нашу думку, це пов'язане з тим, що в групі досліджуваних матерів вже існують певні умови для реалізації материнства, а вагітним жінкам і тим більше дівчатам-студенткам ще складно усвідомити своє потенційне майбутнє материнство.

Студентки в досягненні життєвих цілей схильні більше розраховувати на власні можливості і здібності (освіченість, сміливість, здатність захистити свою думку, життєрадісність), а жінки вже усвідомлюють, що не всякої мети можна досягти самотужки, але часто необхідна допомога інших, тому для них важливіші чесність, чуйність до людей і самоконтроль поведінки.

Спостерігається зміщення акценту значущості з професійної реалізації (у студенток) на індивідуально-особистісну реалізацію (у жінок-матерів).

Студенти майже закінчили здобувати освіту і мають розпочинати власну професійну діяльність, тому кар'єра набуває для них певної ваги і важливості.

Всі цінності, установки і реакції, що стосуються виховання дитини, забезпечення надійних і сприятливих для її розвитку умов, сприймаються як більш важливі і оцінюються вище жінками-матерями. Адже вони вважають, що мають виростити й правильно виховати свою дитину, яка б могла стати гідною людиною, приносити користь собі й іншим людям.

Наше дослідження не вичерпує всієї глибини висвітленої проблеми, а потребує подальшого теоретико-експериментального вивчення.

Список використаних джерел

1. Баженова О.В. Готовность к материнству: выделение факторов, условий психологического риска для будущего развития ребенка / О.В. Баженова, Л.Л. Баз, О.А. Копыл // Синапс. – 2003. – № 4. – С.35–42.
2. Брутман В.И. Формирование благосклонности матери к ребенку в период беременности / В.И. Брутман, М.С. Радионова // Вопросы психологии. – 1997. – №6. – С.38–47.
3. Брутман В.И. Предпосылки девиантного материнского поведения / В.И. Брутман, А.Я. Варга, И.Ю. Хамитова // Психол. журнал – 2000. – Т. 21. – № 2. – С.79–87.
4. Винникотт Д.В. Маленькие дети и их матери / Д.В. Винникотт. – М. : Класс, 1998. – 182с.
5. Кодацька Н.О. Проблемне поле дослідження негативної материнської поведінки / Н.О. Кодацька // Соціологія. – 2009. – №5 (67). – вересень-жовтень. – С. 35-47.
6. Филиппова Г.Г. Ребёнок для родителей и родители для ребёнка / Г.Г. Филиппова // Семья и школа. – 2001. – №7-8. – С.7-9.
7. Филиппова Г.Г. Трудная радость материнства / Г.Г. Филиппова // Семья и школа. – 2001. – №1-2. – С.7-9.

8. Хоментаскас Г.Т. Семья глазами ребёнка / Г.Т. Хоментаскас. – М. : Педагогика, 1989. – 157с.
9. Эриксон Э. Детство и общество / Эрик Эриксон. – СПб. : Ленато АСТ, 1996. – 389с.
10. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений / Л.Б. Шнейдер. – М. : Апрель-пресс, изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. – 512с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Bazhenova O.V. Gotovnost' k materinstvu: vydelenie faktorov, uslovij psihologicheskogo riska dlja budushhego razvitija rebenka / O.V. Bazhenova, L.L. Baz, O.A. Kopyl // Sinaps. – 2003. – № 4. – S.35–42.
2. Brutman V.I. Formirovanie blagosklonnosti materi k rebenku v period beremennosti / V.I. Brutman, M.S. Radionova // Voprosy psihologii. – 1997. – №6.– S.38–47.
3. Brutman V.I. Predposylki deviantnogo materinskogo povedenija / V.I. Brutman, A.Ja. Varga, I.Ju. Hamitova // Psihol. zhurnal – 2000. – Т. 21. – № 2. – S.79–87.
4. Vinnikott D.V. Malen'kie deti i ih materi / D.V. Vinnikot. – М. : Klass, 1998. – 182s.
5. Kodac'ka N.O. Problemne pole doslidzhennja negativnoi materins'koï povedinki / N.O. Kodac'ka // Sociologija. – 2009. – №5 (67). – veresen'-zhovten'. – S. 35-47.
6. Filippova G.G. Rebjonok dlja roditel'ej i roditeli dlja rebjonka / G.G. Filippova // Sem'ja i shkola. – 2001. – №7-8. – S.7-9.
7. Filippova G.G. Trudnaja radost' materinstva / G.G. Filippova // Sem'ja i shkola. – 2001. – №1-2. – S.7-9.
8. Homentauskas G.T. Sem'ja glazami rebjonka / G.T. Homentauskas. – М. : Pedagogika, 1989. – 157s.
9. Jerikson Je. Detstvo i obshhestvo / Jerik Jerikson. – SPb. : Lenato AST, 1996. – 389s.
10. Shnejder L.B. Psihologija semejnyh otnoshenij / L.B. Shnejder. – М. : Aprel'-press, izd-vo JeKSMO-Press, 2000. – 512s.

Kazibekova V.F. The dynamics of the value of motherhood in women. Results of research of the dynamics of the value of motherhood at students, pregnant women awaiting first child, and women-mothers described in the article. It was determined that the awareness of the role of the content and functions of the mother, as well as the value of motherhood for a woman from the first (student) to the third (women-mothers) group is increases. It was found that there is focus bias in emphasis from the importance of professional development (at students) to the implementation of the individual personality realization (at women-mothers). It is proved that women perceive all the values, attitudes and reactions associated with raising a child with providing reliable and favorable conditions for its development as a more important and more valuable.

Key words: value, motherhood, dynamics, trends of research motherhood, motherhood awareness.

УДК 159.923:392.3

Капустюк О. М.

СУБ'ЄКТ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН ТА ЙОГО ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПРОСТІР

Капустюк О. М. Суб'єкт сімейних відносин та його індивідуальний психологічний простір. Стаття передбачає аналіз теорій особистісного простору як предмета наукового аналізу; уявлень про принципи побудови та кордони особистісного психологічного простору на різних етапах життєвого циклу сімейних відносин (дошлюбний, молодят і етап сімейних відносин з маленькими дітьми) та проблеми домінування-підпорядкування як одного з аспектів модифікації психологічного простору особистості в системі сімейних відносин.

Ключові слова: індивідуальне психологічне простір, сімейні відносини, домінування-підпорядкування, межі «Я».

Капустюк Е. Н. Субъект семейных отношений и его индивидуальное психологическое пространство. Статья предусматривает анализ теорий личностного пространства как предмета научного анализа; представлений о принципах построения и границ личностного